

УДК 711.4

А. В. Чубарова,
*аспірант кафедри містобудування,
Київський національний університет будівництва та архітектури*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АГЛОМЕРАЦІЙ ПРИДНІПРОВ'Я

Анотація: в статті викладено результати аналізу розвитку міських агломерацій. Розглянуто приклади їх формування. Визначено особливості розвитку Дніпропетровсько-Дніпродзержинської поліцентричної агломерації.

Ключові слова: міська агломерація, процес агломерування, субурбанізація.

Міська агломерація – це територіальна форма розвитку міст, що утворюється з групи близько розташованих поселень, які об'єднуються функціональними характеристиками та мають розвинені міжселенські зв'язки. В межах агломерації розповсюджуються добові, тижневі або сезонні цикли життєдіяльності населення, які залежать від розвиненості лінійної транспортної мережі, економічних та культурних зв'язків. Розвиток агломерації є наслідком вичерпання можливостей та ресурсів міста для розміщення виробництв та інфраструктури, а отже, й виникнення необхідності його територіального розвитку. Такі питання мають рішення комплексного характеру з урахуванням перспектив розвитку прилеглих до міста територій [1, 2].

В світовій містобудівній практиці в деяких країнах поняття агломерації має статус адміністративно-територіальної одиниці. Так, наприклад, в США агломерації мають адміністративні межі та носять назву «стандартний метрополітенський ареал» SMA, в країнах Європи – столичні округи [2, 3].

За експертними даними на 2012 рік в світі нараховується близько 490 агломерацій з населенням більше мільйона мешканців, серед яких 5 належать до території України. Загальна кількість агломерацій України складає 17 утворень, крім того існує близько 7 скупчень невеликих міст, які близькі до статусу поліцентричних агломерацій [4, 5].

Яскравими прикладами з формування закордонних агломерацій та їх урядової підтримки у адміністративному стимулюванні до розвитку слід вважати агломерації Китаю. Саме в Китаї в трьох найбільших прирічкових агломераціях, в яких мешкають близько чверті населення, виробляється 45% ВВП країни. Економічну основу створюють ресурси існуючих міст з потенціальними виробництвами. Урядом закладаються плани по створенню швидкісної транспортної мережі одноденної доступністю, проектується об'єкти комунального господарства, енергетики. В соціальному відношенні

така участь уряду спонукає до створення нових робочих місць та підвищенню мобільності робочої сили; збільшення рівня об'єктів охорони здоров'я та освіти; доступність транспортних та комунальних тарифів; поліпшення екологічної ситуації.

На сьогоднішній день вже в сусідніх країнах виникають плани на державному рівні стосовно формування та розвитку агломерацій з населенням більше мільйона мешканців. Такі проекти агломерацій передбачають: винесення за межу центрального ядра агломерації виробничих підприємств; переселення щільно населених міських районів в передмістя; створення єдиного торговельного, громадського та культурного простору; формування розвиненої громадської транспортної інфраструктури. Всі процеси будуть управлятися на державному рівні органами місцевого самоврядування. Також проектами передбачається створення нових елементів розселення – «новоградів» - екологічних та комфортних поселень [6].

Як спостерігається в історії розвитку містобудування великі міста залучаються в процес агломерування, який має циклічний характер, що проявляється в моноцентричній або поліцентричній формі. Такий перехід від однієї системи до іншої несе в собі кількісно-якісні стрибки, що виникають на фоні технічно-економічних процесів, та мають проявлятися в природно-екологічних, економічних, громадських, адміністративно-політичних, культурних механізмах розвитку агломерації.

Позитивною стороною в процесі агломерування слід відмітити наявність економічного підйому в регіоні: розвиток соціальних, інфраструктурних та культурних зв'язків. Негативний бік цього процесу є виникнення економічних пустель – території поселень, на які впливають агломераційні міста та збирають ресурси цих поселень. Саме тому задача взаємозв'язку між урбанізованим ядром агломерації та поселеннями зовнішнього поясу має вирішувати питання меж агломерації, її територіально-планувальну організацію та адміністративне управління [3,7-8].

В Україні в 70-80-ті роки активно велися проектні роботи проектних пропозицій розвитку агломерацій (Київської, Львівської, Харківської, Дніпропетровсько-Дніпродзержинської, Кадіївської, Лисичансько-Северодонецької), головною задачею в яких ставилось територіальне обмеження міських агломерацій (рис.1А) [9].

Слід відзначити, що Дніпропетровська надобласна система розселення містить ряд прирічкових агломерацій, а саме, Дніпропетровсько-Дніпродзержинську, Запорізьку, Нікополь-Марганцевську. Високий розвиток промисловості створив умови для розвитку Дніпропетровсько-

Дніпродзержинської агломерації як багатопрофільного, поліфункціонального центру в Дніпропетровській області (рис.2Б).

А.

Б.

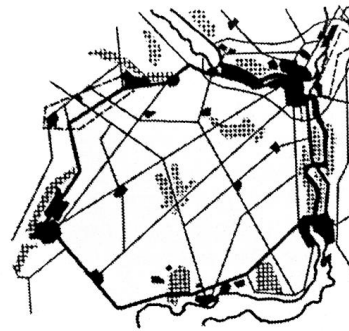

Рис.1. Розташування агломерацій України (А); агломерації Дніпропетровського регіону (Б) (за І.О.Фомінім).

Дніпропетровсько-Дніпродзержинську агломерацію можна віднести до представників ексцентричної орбітальної структури, характерними рисами якої слід вважати нанизвання міст на орбіту із незабудованим простором в середині. Такими територіями прийнято вважати три групи еколого-ландшафтних факторів: ліси та парки; гори, пагорби, яри, балки; ріки, озера, інші природні та штучні водоймища [10, с.634-636].

Поліцентричність агломерації пов'язана з близьким розташуванням головних міст, які утворюють майже безперервну смугу урбанізації. До основних складових її формування належать такі показники: взаємозалежність у структурі поселень, розвинена транспортна та інженерна інфраструктура, високий рівень економічних, соціальних та громадських зв'язків. До складу Дніпропетровсько-Дніпродзержинської прирічкової агломерації входять Дніпропетровський та Дніпродзержинський промислові вузли, а також 12 промислових населених пунктів (Верхньодніпровськ, Верхівцеве, Новомосковськ, Синельникове, тощо). Агломерація займає територію понад 60000 га з населенням близько 1500 тис. осіб.

Формування агломерації обумовлено зручним географічним положенням міст Дніпропетровська та Дніпродзержинська, що знаходяться на перетині Дніпровського водного шляху з транспортними магістралями. Наявність ріки Дніпро, як джерела водопостачання, а також інженерних зв'язків, які з'єднують Донецький та Криворізький басейни, обумовили розвиток чорної металургії, а на її базі – машинобудування, металообробки, та хімічного виробництва. Також ваговими в економічному плані в процесі розвитку агломерації є розробки та впровадження новітніх технологій в авіакосмічній промисловості та приладобудівній галузі.

Таким чином, в планувальній структурі прирічкової агломерації чітко спостерігається особливості її формування, а саме, протяжно лінійне та лінійно-глибинне зонування урбанізованих вузлів вздовж ріки, які історично склалися та набули подальшого розвитку разом із промислово-господарським комплексом, а також комунікаційними зв'язками (рис.2).

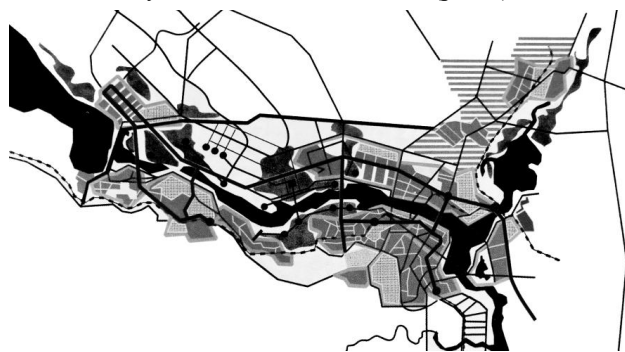

Рис.2. Ядро Дніпропетровсько-Дніпродзержинської агломерації (за Ю.М.Білоконем).

Високий рівень урбанізації призвів до появи субурбанізації, як явища, що є наслідком процесу агломерування. Так, наприклад, прояв субурбанізації можна спостерігати в напрямку Дніпропетровськ-Новомосковськ, де йде розширення селища міського типу Ювілейне з максимальним наближенням до дніпропетровської міської межі. Також більш щільно забудовуються поселення навколо міста та вдосконалюються житлові умови в них (транспортна та інженерна інфраструктура, побутове обслуговування). Помітним стає зміна інтересів у суспільстві до якості місця життя, якщо раніше віддавалась перевага найбільш розвиненим районам міста, то зараз більше людей намагаються оселитися в передмісті. Таким чином, можна зробити висновок, що розростання міст ядра та злиття із зовнішнім поясом поліцентричної агломерації за рахунок приєднання нових урбанізованих територій наближає агломерацію до статусу моноцентричної. Саме тому важливим стає своєчасне містобудівне втручання в процес агломерування на адміністративному рівні для найбільш скоординованого економічного розвитку територій: вставлення планувальних та адміністративних меж агломерації та функціональний розподіл її території; чітке вирішення ролі центрів агломерації; запобігання екологічних наслідків урбанізації містобудівними методами.

Список використаних джерел

1. Владимиров В.В. Основы районной планировки :[учебник] / В.В. Владимиров, И.А.Фомин. – М.: Высшая школа, 1995. – 224с.
2. Фомін І.О. Основи теорії містобудування / Фомін І.О. – К.: Наукова думка, 1997. – 191с.

3. Кушниренко М.М. Территориальное развитие крупнейших агломераций [Электронный ресурс] / Кушниренко М.М. // Досвід та перспективи розвитку міст України – 2011. – №20 – С.35-43. – Режим доступу:
http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/dprmu/2011_20/4_Kushnirenko.pdf
4. The Principal Agglomerations of the World [Электронный ресурс]: by CITY POPULATION. – Режим доступу: <http://www.citypopulation.de/world/Agglomerations.html>
5. Городские агломерации Украины [Электронный ресурс]: сборник материалов по проблемам развития городских агломераций в странах СНГ к науч.-практ. конф. [«Научные и практические аспекты формирования городских агломераций»], Москва, 18 нояб. 2011г. // Минрегионразвития РФ. – 2011. – С. 108 – Режим доступу: http://www.e-gorod.ru/Documents/meropr/2011_11_18_semenar_konf/sbornik_konf_2011_11_18.pdf
6. Лексин В.Н. Городские агломерации и система расселения: надежды и опасения [Электронный ресурс]: сборник материалов по проблемам развития городских агломераций в странах СНГ к науч.-практ. конф. [«Научные и практические аспекты формирования городских агломераций»], Москва, 18нояб. 2011г. / В.Н. Лексин // Минрегионразвития РФ. – 2011. – С. 109-113. – Режим доступ: http://www.e-gorod.ru/Documents/meropr/2011_11_18_semenar_konf/present_aud_2011_11_18_seminar.htm
7. Горин Н.И. К вопросу о цикличности развития городов: основные положения и закономерности [Электронный ресурс] / Н.И. Горин, А.А.Нещадин // Общество и экономика – 2011. – №2. – С. 156-176. – Режим доступу: <http://nechadin.viperson.ru/wind.php?ID=639416&soch=1>
8. Нещадин А.А. Городские агломерации как инструмент динамического социально-экономического развития регионов [Электронный ресурс] / А.А. Нещадин, А.М. Прилепин // Общество и экономика – 2010. – №12. – С. 121-139. – Режим доступу: http://www.komfed.ru/section_136/section_141/674.html
9. Белоконь Ю.Н. Региональное планирование (теория и практика) / Ю.Н. Белоконь под ред. И.А. Фомина. – К.: Логос, 2003. – 259 с.
10. Косицкий Я.В. Архитектурно-планировочное развитие городов / Косицкий Я.В. – М.: Архитектура-С, 2005. – 648 с.

Аннотация

В статье изложены результаты анализа развития городских агломераций. Рассмотрены примеры их формирования. Установлены особенности развития Днепропетровско-Днепродзержинской полицентрической агломерации.

Ключевые слова: городская агломерация, процесс агломерирования, субурбанизация.

Annotation

Article presents an analysis of the development of urban agglomerations. Examples of their formation. Formed peculiarities of development of Dnipropetrovsk-Dneprodzerzhinsk polycentric agglomeration.

Keywords: Urban agglomeration, process agglomeration, suburbanization.